

ДІАЛЕКТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО В ТВОРЧОСТІ АЛВАРА ААЛТО

Анотація. В сучасних умовах посилення тенденцій глобалізації та уніфікації культурного розвитку різних країн актуальним залишається питання діалектичної єдності національного та інтернаціонального. На прикладі творчості Алвара Аалто розглянуто питання практичного втілення можливості поєднання національного та інтернаціонального в архітектурі.

Ключові слова: архітектура, глобалізація, інтернаціональний стиль, соціокультурні фактори.

Постановка проблеми. Діалектика національного та інтернаціонального в архітектурі віддзеркалює у собі глобальні тенденції розвитку суспільства, політичні та економічні зміни, які впливають на розвиток самого соціуму. Тому проблема єдності чи навпаки непримиримості двох представлених тенденцій є особливо актуальною на даному етапі розвитку архітектури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження діалектики даного питання було розпочате ще Вальтером Гропіусом, який в 1910 р. при створення їм на єдиній художній основі так званого "Всезагального домобудівного товариства" водночас закликав поважати традиції [4, С.216]. Пізніше він прийшов до думки, що "не існує такого поняття – "інтернаціональний стиль", якщо не мати на увазі деякі загальні технічні досягнення нашого часу..." [4, С.76].

Німецький дослідник 1950–х років Зігфريد Гідіон затверджував, що "стиль і направлення 20–х років в архітектурі визначалися трьома видатними проектами: Баухауз В.Гропіуса (1926), Палац Ліги Націй Ле корбюзьє (1927) і туберкульозний санаторій в Пайміо Алвара Аалто (1929–1933)" [1, С.205]. А. Аалто вважав, що результат архітектурної творчості "... органічно поєднує в собі національне і інтернаціональне, а значить, відповідає вимогам сучасного світу, в якому ці поняття навряд чи віддільні одне від іншого"[1, С.51].

Питання національного та інтернаціонального в архітектурі активно вивчалися радянськими дослідниками, такими, як Іконніков А.В., Яралов Ю.С. За думкою Іконнікова А.В, національні художні традиції завжди залишаються актуальними: "... всупереч тиску космополітичних і конформістських тенденцій, в капіталістичному світі виникають нові національні архітектурні школи, які завойовують широкий міжнародний авторитет" [5, С.5].

Формування цілей статті: визначити поняття національного та інтернаціонального в архітектурі, проаналізувати суперечність національного та інтернаціонального в їх тісній діалектичній єдності. Розкрити на прикладі робіт Алвара Аалто практичне значення діалектики цих двох понять в архітектурі.

Основна частина. На сучасному етапі розвитку суспільства виникла проблема діалектичної єдності національного та інтернаціонального в архітектурі, оскільки існують дві протилежні течії в світовій культурі: усвідомлення власної національної самобутності, а з іншої, навпаки – світові тенденції глобалізації суспільства. Прослідковується загострення проблемних бінарних понять на ґрунті глобальних проблем економіки та політики не лише в соціальній сфері, а й у сфері мистецтва.

Особливо яскравого виявлення дана проблема набуває в архітектурі, оскільки з її допомогою можна сформуванати найбільш повну картину світу, адже архітектура віддзеркалює в собі еволюцію самого соціуму. Тому діалектика національного та інтернаціонального найбільш повно розкривається саме в цьому виді мистецтва, пов'язаному з усіма людьми, незважаючи на їх соціальні та культурні розбіжності.

Для подальшого розгляду діалектики даних понять варто уточнити їх значення. Національне в архітектурі формується під впливом сукупності різних факторів (історичних, географічних, природно – кліматичних тощо). Воно формується протягом століть, зазнаючи деформації, видозмін та впливів. Національне в архітектурі розвивається не тільки в контексті регіональних та локальних зв'язків, а й в контексті світових тенденцій. Національне також включає в себе своєрідність, самобутність та особливість культури певної

країни. Дане явище є органічним, сформованим багатовіковими зв'язками, воно не є поверховим, а має під собою глибоке матеріальне та духовне підґрунтя. В певний момент розвитку країни національні особливості варто шукати не тільки в історичному минулому, а й в тому, що відрізняє дану культуру від культури інших народів в конкретно взятий час.

На сьогодні інтернаціональне в архітектурі – це загальні принципи, форми та прийоми, які протягом своєї еволюції викристалізувалися в загальноприйняті єдині та самостійні норми. Вони широко розкривають та виражають світосприйняття індивіда, без обмеження його національною ідентифікацією.

Вперше термін «інтернаціональний» ввів в обіг у 1931 р. директор Нью-Йоркського музею сучасного мистецтва Альфред Бард, який використав його в назві каталогу «Міжнародний стиль: архітектура після 1922 р.»[2, с.477]. Цим терміном позначають колективні зусилля багатьох архітекторів у використанні нових матеріалів та технологій.

Протиставляючи свою творчість академічній традиції, майстри ХХ ст. шукали методи знищення надмірного неконструктивного декору, пропагували введення регулярності замість симетрії, вираження об'єму, а не маси, відкритий внутрішній простір. За їх думкою, форма повинна виходити з функції, будинок повинен був стати «машиною для життя». Форма та зовнішній вигляд будівель почали виражати можливості матеріалів та будівельної техніки, найпопулярнішими матеріалами стали залізобетон, сталь та скло.

Пізніше, у другій половині ХХ ст. прослідковується вже критика даного стилю за його однотипність та простоту, відбувається поступове повернення до національних особливостей та характерних регіональних рис. Проте тенденція поширення стилю не була цілком припинена і лише перебувала у фазі тимчасового застою. Інтернаціональний стиль міцно закріпив свої позиції на світовому ринку, розвиваючись в ногу з часом та першим підхоплюючи загальні закономірності розвитку головних потреб замовника. Інтернаціональний стиль викристалізувався як самостійна тенденція в розвитку архітектури та дизайну, яка то набуває масового поширення то впадає в фазу застою.

На сьогодні існують різні точки зору щодо співіснування національного та інтернаціонального в архітектурі. Умовно їх можна розділити на три групи: діаметральна протилежність та постійне протистояння національного та інтернаціонального; розгляд національного лише як стадії на шляху до інтернаціонального; діалектична єдність національного та інтернаціонального та їх постійне співіснування.

Хоча між інтернаціональним та національним і існує певне протистояння, це протистояння є логічним етапом в еволюції світової культури. Також важко говорити про національне лише як про стадію на шляху до інтернаціонального, хоча би з тієї позиції, що дані поняття є різними шарами культури. Адже інтеграційні процеси вбирають в себе елементи національного, проте при цьому не знищують їх, вони гармонійно співіснують разом.

При розгляді питання важливо врахувати те, що історія світової культури показала, що зональні особливості певних етносів не призвели до знищення національних особливостей окремих народів. Не відбувається цього і сьогодні, адже характерні національні особливості розвиваються в межах всеохоплюючої стильової єдності.

Інтернаціоналізація є процесом органічним, вона являється своєрідною реакцією на ті зміни, які відбуваються в суспільстві. Видозміна організації функціональних процесів житлових та громадських споруд відбувається під впливом насамперед соціально–економічних змін, які в свою чергу призводять до поступової зміни психології населення, по логічному ланцюгу впливають на сприйняття головних особливостей архітектури, яка й виражається в локальних зв'язках, що перетікають в національні особливості. Тобто інтеграційний процес є процесом логічним, причина породжує наслідок: соціально–економічні зміни – зміна організації житла – вплив на психологію населення – сприйняття архітектури – вплив національних особливостей.

Проблематика національного та інтернаціонального в архітектурі також важко піддається чіткому виміру в зв'язку з тим, що носієм даної полеміки являється людина. Тому при розгляді даного питання не можна виключати людський фактор. Адже потрібно враховувати, що з народження кожний

архітектор піддається місцевому регіональному впливу, згодом переміщуючись світом він підпадає під вплив міжнародних факторів. В результаті при взаємообміні між носієм та позаціональними впливами формується архітектурний світогляд творця. З діалектики самої особистості і витікає питання єдності та різнорідності національного та інтернаціонального.

В 1967 р. в журналі «Arkkitehti» була надрукована полемічна стаття «Національне та інтернаціональне» видатного фінського архітектора Алвара Аалто, в якій він висловив наступну думку: «Архітектура дійсно пов'язана з місцевим у тому значенні, що всюди прив'язана до землі, і для неї є особливо значним не стільки національний, скільки місцевий характер, хоча він може отримати і інтернаціональне відлуння, яке викликають породжені ним форми. В кінцевому рахунку будь-яка вихідна точка або кінцева ціль – поєднання двох основ, яке і досягає збалансованого результату, що існує в сучасному світі, в якому не можна провести реальні відмінності між концепціями інтернаціонального та національного» [6, с.391].

Алвар Аалто був одним з найбільш яскравих представників архітектури ХХ ст., який вдало поєднав у своїй творчості місцевий та міжнародний вплив. На відміну від своїх сучасників Аалто не втратив власної безкомпромісності, в його роботах відбулося друге народження ідей функціонального інтернаціоналізму на ґрунті місцевого національного колориту. Адже оригінальність та значення архітектури Алвара Аалто – це насамперед результат вмілого поєднання художньої мови фінської традиції з тогочасним раціоналізмом. Вже в своїх перших проектах Аалто комбінував абстрактність та функціональну суворість сучасної мови з концепцією «органічної архітектури». Він звертає увагу не тільки на розробку нових конструкцій, але й захоплюється ідеєю поліпшення умов життя в домі. Увага до останньої проблеми проявилась не лише в продуманому використанні легких, натуральних матеріалів, кольорів, а й в спробі досягнути гармонічного зв'язку з ландшафтом.

Проекти архітектора втілені в життя у восьми європейських країнах, а також в США та Іраку, проте найбільше їх знаходиться на Батьківщині автора –

у Фінляндії, що й обумовлює їх специфічний місцевий характер.

В своїх ранніх проектах: робочому клубі та театрі Ювяскюля 1924 р., приміщення газети в Турку 1929 р., Алвар працює в інтернаціональному стилі: з білими стінами та симетрично розміщеними вікнами. Проте вже в 1927 р., при проектуванні Виборгської муніципальної бібліотеки в його творчості можна помітити перехід до власного творчого стилю, який базується на комбінаториці місцевого та інтернаціонального. Архітектором було використано традиційний для Фінляндії матеріал – дерево, з нього збудовано стелю бібліотеки, яка має хвилеподібну форму.

Найбільшим практичним втіленням поєднання національного та інтернаціонального в творчості Аалто являється вілла Майреа, збудована протягом 1938–1939 рр. Аалто поєднує технічні досягнення інтернаціонального модернізму з місцевими традиціями: білі прямокутні об'єми поєднані з дерев'яними конструкціями та каменем, дерево також максимально часто використано і у внутрішньому просторі будинку – покриття стін, опорні колони, великі скляні вікна посилюють взаємодію інтер'єру з оточуючим середовищем. Г-подібний план відділяє невеликий дворик з басейном і надає йому певну камерність. Зовнішній фасад будівлі виглядає більш парадно. Дане планування не було випадковим, воно бере свій початок з традиційних фінських ферм, адже враховуючи клімат місцевості, внутрішній двір максимально захищали від холодних вітрів.

Аалто завжди враховував природні особливості Фінляндії, одною з яких являлось багатство країни озерами, тому він часто використовував образ хвилі в свої творчості як архітектора так і дизайнера інтер'єру, навіть прізвище автора в перекладі означає «текучий», «рідкий». Також Аалто гармонійно поєднував поширені для функціоналізму матеріали – скло та бетон з традиційними фінськими – деревом, каменем, цеглою. Від суворої геометрії функціоналізму він перейшов до гнучкості та свободи в архітектурно–просторовій композиції, яка гармонійно співіснувала з зовнішнім простором навколишнього середовища.

Роботи видатного архітектора ХХ ст. Алвара Аалто доводять тезу щодо

можливості гармонійного співіснування таких протилежних понять, як національне та інтернаціональне в архітектурі.

Висновки. В ХХ ст. в умовах посилення тенденцій глобалізації та уніфікації культурного розвитку різних країн інтернаціоналізація розвивається на ґрунті сформованих національних традицій, вбираючи в себе найбільш актуальні та життєздатні риси.

Актуальним залишається взаємозв'язок етнічного та національного з урахуванням історичної спадщини в контексті міжнаціональних комунікаційних зв'язків. Представлені дві течії в архітектурі хоч і являються діаметрально протилежними, проте в своїй основі, протягом століть, розвиваються в тісній діалектичній єдності, тому їх не слід відривати одне від одного.

Практичне втілення можливості поєднання національного та інтернаціонального відбулось в роботах Алвара Аалто. Він використовував у своїх проектах місцеві традиції, рухаючись в контексті світового поступу, актуальних на той час тенденцій функціоналізму.

Перспективи подальшого дослідження. Дослідження діалектики національного та інтернаціонального у взаємозв'язку з соціальними, політичними та культурними факторами, в історичному контексті не втрачатимуть своєї актуальності в зв'язку з прогнозованими тенденціями подальшого розвитку «інтернаціонального» мистецтва.

Літэратура.

1. Аалто Алвар. Архитектура и гуманизм. – М.: Прогресс, 1978.– 221с.
2. Адамчик М.В., Адамчик В.В. Архитектура. Краткий справочник. – Минск : Харвест, 2004.– 624.
3. Гольдзамт Э. Уильям Моррис и социальные истоки современной архитектуры
4. Гропиус В. Границы архитектуры. М.: Искусство, 1971.– 286 с.
5. Иконников А.В. Новая архитектура Финляндии. – М.: Стройиздат, 1972.–144 с.
6. Мастера архитектуры об архитектуре. – М.: Искусство, 1972. – 591с.
7. Яралов Ю.С. Национальное и интернациональное в советской архитектуре. –М.: Стройиздат, 1971.– 351с.

Аннотация

Привольнева С.А., Стрижавская Ю.А. Диалектика национального и интернационального в творчестве Алвара Аалто. В современных условиях усиления тенденций глобализации и унификации культурного развития различных стран актуальным остается вопрос диалектического единства национального и интернационального. На примере творчества Алвара Аалто рассмотрен вопрос практического воплощения возможности сочетания национального и интернационального в архитектуре.

Ключевые слова: архитектура, глобализация, интернациональный стиль, социокультурные факторы.

Abstract

Privolneva S.O., Strizhavska J.A. Dialectics of national and international in the Alvar Aalto's oeuvre. In today's increasing trends of globalization and unification of cultural development around the important question remains dialectical unity of national and international. In the works of Alvar Aalto considered practical implementation to match national and international architecture.

Keywords: architecture, globalization, international style, socio-cultural factors.